

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Kazakistan'ın Dış Politikası

ЖАРИЯЛАНДЫ 14.05.2025	ТИРЕК СӨЗДЕР Dış Politika, Dünya Ticaret Örgütü, İhracat, İthalat, Kazakistan, Ticaret	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/179316/
--------------------------	--	--

Hazırlayan: **Kundyz Kishkene**

Danışman: **Hamit Kahraman**

Kütahya dumlupınar üniversitesi

Uluslararası ticaret ve finansman Bölümü

(Tezli Yüksek Lisans)

Ders: Küreselleşme ve Uluslararası Ticaret

2022, Ocak

Özet

Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanmasından bu yana geçen 31 yıl boyunca ekonomisinde bir takım küresel ve yapısal değişiklikler meydana geldi. Kazakistan ekonomik kalkınma modelinin oluşumundaki adım adım geçiş, ülkenin makroekonomik göstergelerinin büyümesine katkıda bulunmuştur.

Bugün Kazakistan, Orta Asya'nın ekonomik olarak gelişmiş en büyük ülkelerinden biridir. Kazakistan dış ticaret konusunda ihracatın geliştirilmesinin güncel konularına ayrılmıştır. Kazakistan'ın dış ticaret alanındaki faaliyetleri, açık bir ekonominin değerlerine bağlı kalarak önemli ölçüde çeşitlendirilmiştir. Kazakistan dünyanın 170'den fazla ülkesiyle ticaret yapmaktadır.

Bu makalede, Kazakistan'ın dış ticareti ile ihracat ve ithalatın eğilimleri ve özelliklerinin incelenmesi yapılmıştır. Kazakistan'ın bağımsızlığından bu yana ekonomisinde meydana gelen değişimler, gelişme hızı, hangi ülkelerde ürün ihraç ettiği ve sattığı, ithalat yaptığı mal ve ülkeler ve Dünya Ticaret Örgütü'ne girişi bahsetilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dış Politika, Dünya Ticaret Örgütü, İhracat, İthalat, Kazakistan, Ticaret

Giriş

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da yer alan Kazakistan, 2.724.974 km² yüzölçümü ile dünyanın

dokuzuncu büyük ülkesidir. 1 Ekim 2022 itibariyle ülke nüfusu 19.691.858 olup dünyada 64. sıradadır.* Kazakistan'ın ulusal bileşimi çeşitlidir. Nüfusun çoğunluğu yerleşik Kazaklardan oluşmaktadır, yüzde payı — %70,18, Ruslar — %18,42, Özbekler — %3,29, Ukraynalılar — %1,36, Uygurlar — %1,48, Tatarlar — %1,06., diğer milletler %5,38. Nüfusun %75'ten fazlası Müslüman, %21'i Ortodoks Hristiyan ve geri kalanı diğer dinlerin temsilcileridir. Ülke başkenti-Astana, devlet dili- kazakça. Kazakistan anayasal bir parlamenter-başkanlık cumhuriyeti'dir. Ülkenin gayri safi yurtiçi hasılası GSYİH (nominal) = 207.81 milyar dolar (2022).(Kazakistan Ekonomisi. Vikipedi) Ekonominin ana yönü, yakıt ve enerji, tarım (çiftçilik) alanında hammadde üretimidir. Ülkenin ana para birimi- Tenge'dir. Parlamenter bir cumhuriyet olan Kazakistan Cumhuriyeti, 16 Aralık 1991 tarihinde Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını aldı. 2 Mart 1992'den beri BM'nin tam üyesi. Aynı zamanda Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Kolektif Güvenlik Anlaşması Teşkilatı, Şanghay İşbirliği Teşkilatı ve Avrasya Ekonomik Topluluğu gibi diğer bazı uluslararası kuruluşların da üyesidir.

Bağımsızlık döneminde dünyanın 120'den fazla ülkesinden Kazakistan'a 330 milyar dolarlık yabancı yatırım çekildi. Geçiş dönemindeki temel hedefimiz planlı ekonomiden piyasa aşamasına geçmekti. Uzun süredir tabi kılınan merkezin çökmesi, sektörler arası ilişkilerin, bölgeler arası bağlantıların "yok olması" hemen hemen tüm sektörleri gerilemeye sürüklemiştir. Bu, Kazakistan'ın bağımsızlık tarihindeki ilk ekonomik krizdi. Aynı zamanda o dönemde bağımsızlığını kazanan devletler arasında en zor durumun Kazakistan'ın başında olduğu da açıktı. Dünyanın en uzun sınırının uzunluğu, genç devletin mali sistemini dev komşusundan uzaklaştırmak ve kendi bağımsız yoluna sokmak için başlı başına büyük bir güç gerektiriyordu. Ne de olsa bağımsızlığın ilk yıllarında gözle görülmesi de çeşitli ekonomik baskıların olduğu açıktır. Dışarıdan da Kazak devletine yönelik «ruble içinde kalın yoksa ülke olmanız zor olur» gibi olumsuz yorumlar dile getirildi. Bu çemberin etkisinde kalabilmek için çeşitli numaralardan geçmek zorunda kaldık. Devlet Başkanı «Kazakistan zholi» adlı kitabında bu konuda şunları söylüyor: «Maaşları, emekli maaşlarını ve ödenekleri ödemek için Rusya'dan para almak zorunda kaldık. 1992'nin ilk yarısına kadar Rusya Merkez Bankası'ndan bedava para alıyorduk. Ancak daha sonra bütçeler tahsis edildiğinde ruble almak zorunda kaldık. Kazakistan bütçesinde para almaya yetecek kadar para olmadığı için ülke sıkıntısını hemen hissetti. Eskiden ruble borç alırdık (bunlara kredi de diyebilirsiniz). Sonra Rusya 1.5 milyar dolar borcumuz var dedi. Birkaç yıl sonra ancak Baykonur limanı için ödeme yaptığımızda bu borcu ödedik. Ardından bağımsızlığın altıncı yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı N. Nazarbayev, ülkenin kalkınma yönünü belirleyen «Kazakistan-2030» stratejisini onayladı.

Kazakistan'ın Dış Politikası

Bağımsız Kazakistan'ın dış politikasının temel amacı, ülke güvenliğini sağlamak, siyasi ve ekonomik ilişkilerde bölgesel ve alt bölge yapılanmalarına girmek, bağımsız bir devlet olarak ülkenin gelişmesi için dış elverişli koşulları değerlendirmek ve özetlemektir. 5 Mart 1992'de BM'ye kabulünden bu yana Kazakistan, dünyadaki barış ve işbirliği eğilimlerini güçlendirmek

için çaba sarf etti. Aynı yıl Kazakistan AGİT'e üye oldu ve «Avrupa'ya Pencere» programını uygulamaya başladı. Ülkeye dünya şerefini kazandıran ilk adım, 29 Ağustos 1991'de Semey nükleer test sahasının kapatılmasıyla atıldı. Dünyanın en güçlü 500'e yakın nükleer patlamasının yapıldığı test sahasının sesi kısıldı. Bu adım, dünyada nükleer güvenliğin güçlendirilmesine önemli bir katkı oldu.

Kazakistan'ın dış politikasında özel dikkat konusu, kuzeyde — Rusya ile, doğuda — Çin Halk Cumhuriyeti ile en yakın ve en büyük komşu devletlerle iyi ilişkiler kurulmasıdır. 25 Mayıs 1992'de Kazakistan ve Rusya arasında dostluk, işbirliği ve karşılıklı yardım anlaşması imzalandı. 20 Ocak 1995'te Kazakistan ile Rusya arasındaki işbirliğinin genişletilmesine ilişkin bir deklarasyon yayınlandı ve 27 Nisan 1996'da Almatı'da iki ülke arasında ortak bir deklarasyon imzalandı. Bu beyannamelerde egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğüne saygı ve birbirinin içişlerine karışmama pozisyonları benimsenmiştir. Ağustos 1992'de Kazakistan Cumhurbaşkanı'nın Çin Halk Cumhuriyeti'ne ilk ziyareti gerçekleşti ve bunun sonucunda tüm ticari iletişim kanalları açıldı. Nisan 1994'te Kazakistan ile Çin arasında sınır bölgesinin yasal olarak sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma imzalandı. Nisan 1996'da ilk Şangay Anlaşması imzalandı ve Şangay İşbirliği Örgütü kuruldu. Bu anlaşmaya Rusya, Çin, Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan katıldı. Burada sınırın ihlal edilmemesi, tarafsız bölgesel mesafenin 100 kilometreye çıkarılması gibi konular masaya yatırıldı.

Kazakistan'ın ilk günden itibaren önceliği olan kapsamlı dış politikası sayesinde, bağımsızlık yıllarında ekonomisine 130 milyar dolardan fazla yatırım yapılmış, kişi başına düşen gelir 10 bin doları geçmiştir. Kazakistan, Orta Asya'daki tüm yabancı yatırımların %80'inden fazlasının alıcı ülkesidir.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın başkanlığını yapması ve bu örgütün Zirvesi'nin 2010 yılında Astana'da düzenlenmesi Kazakistan diplomasisinin en büyük başarılarından biridir.

Kazakistan, uluslararası barışı güçlendirme politikası sayesinde çeyrek asırlık bir süre içinde dünyanın 193 bağımsız ülkesinin 160'ından fazlası tarafından tanınmaktadır. Bunların 120'si ile diplomatik ilişkiler kuruldu. Kazakistan'ın 70'den fazla büyükelçiliği yabancı ülkelere açıldı. 2.000'den fazla eyaletler arası ve hükümetler arası anlaşma imzalandı. Kazakistan 500'den fazla uluslararası örgüt ve hareketin üyesi olmuştur. Bunların arasında 10 uluslararası finans kuruluşu var: Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ve İslam Bankası.

ABD ile ilişkiler Kazakistan'ın dış politikasında çok önemlidir. 25 Aralık 1991'de ABD, Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıdı. Şu anda ABD, Kazakistan ekonomisinin en büyük yatırımcısıdır. 1997 yılında Kazakistan ile ABD arasında bir ekonomik ortaklık programı oluşturuldu. İki ülke arasında Karaşiganak madeni ve Hazar limanının paylaşımına ilişkin anlaşmalar imzalandı. Aralık 1999'da Kazakistan ile ABD arasındaki anlaşma, iki ülke arasındaki ortaklığın daha da geliştirilmesi, Kazakistan'ın demokratik ve ekonomik kalkınmasında ABD'nin

desteklenmesi ve bölgesel ve küresel bazda istikrarın sağlanması konularını ele aldı. ABD, kültür ve eğitimi geliştirme alanında Kazakistan'a büyük destek sağlıyor. «Bolaşak» programı çerçevesinde Kazak öğrenciler ABD, Fransa ve Almanya'daki eğitim kurumlarında eğitim görmektedir.

Kazakistan'ın dış ticaretinin son 10 yıldaki ivmesi büyük dalgalanmalar gösteriyor. Örneğin 2011 — 2014 yıllarında dış ticaret hacmi 120,8 — 133,5 milyar olmuştur. Ortalama olarak, yılda 127,1 milyar ABD doları aralığındadır. ABD doları cinsinden sadece dış ticaret, 2014 yılına göre keskin bir düşüşle 76,5 ABD doları veya %36,6 olurken, ithalat %26, ihracat %42,2 azalmıştır. Aynı zamanda, 2010 ile karşılaştırıldığında, 2019'daki ciro büyümesi yalnızca %6,9'a veya 89,9'dan 96,1 milyar ABD dolarına ulaşacak. Dış ticaret ivmesinin yüksek genliği, dünya piyasalarındaki hammadde fiyatlarının oynaklığından, ülkenin nihayetinde ulusal para biriminin keskin bir şekilde devalüasyonuna yol açan serbest dalgalı döviz kuru rejimine geçişinden kaynaklanıyordu. Temmuz 2014'ten Ocak 2015'e kadar petrol fiyatları %48,2 veya varil başına 112,28 dolardan 58,11 dolara düştü. Ve Ocak 2016'da Brent markasının o zamanki fiyatı son 10 yılda varil başına tarihi minimum 36,01 ABD dolarına ulaştı. Ağustos 2015'te, ulusal para birimi ABD doları karşısında %35,5 oranında keskin bir şekilde değer kaybetti veya oran 188,38 tenge'den 1 ABD dolarına, 255,26 tenge ile 1 ABD dolarına yükseldi. Ertesi yılın Ocak ayında, 1 ABD doları için o zamanki tarihi maksimum olan 383,91 tengeye ulaşıldı. (Qaztrade Ticaret Politikası Geliştirme Merkezi JSC, Kazakistan Dünya Ticaret ve Dış Ticaret Eğilimlerinin Analizi, 2021)

Şekil 1.1 Kazakistan Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Hacmi (milyon ABD doları)

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reform Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu, *Dış ve Karşılıklı Ticaret İstatistikleri, 2022.*

Kazakistan'ın onlarca yıllık sürdürülebilir ekonomik büyümesi, petrol, gaz ve doğal minerallerin üretim ve ihracatını artırarak Kazakistan'ın enerji ve maden kaynaklarının verimli kullanılması stratejisiyle kolaylaştırılmıştır. Böylece ülkenin hammadde yönü tüm ekonomi için lokomotif olmuş ve diğer sanayilerin gelişmesine katkı sağlamıştır. Emtia fiyatlarındaki yüksek oynaklık ihracatçı ülkeler için önemli fiyat riskleri oluşturduğundan, ülkenin böyle bir yönelimi orta ve uzun vadede potansiyel bir risk olarak görülmektedir.

Örneğin, 2015 yılında Kazakistan'ın ihracat değeri, dünya enerji taşıyıcıları ve metal fiyatlarındaki düşüş nedeniyle 2014 yılına göre %42,2 azalmıştır. İhracatta bu kadar keskin bir düşüş sadece 2009 krizinde gözlendi. 2016 yılında Kazak ihracatının değeri 2015 yılına göre %20,1 azalmıştır.

2019'dan sonra, 2020'nin Kazakistan Cumhuriyeti'nin dış ticaretinde olumlu bir büyüme ivmesi göstermesi gerekiyordu. Petrol dışı ihracat da dahil olmak üzere ihracatta büyüme bekleniyordu. Ancak dünyadaki olaylar, COVID-19 koronavirüs pandemisi ve petrol

fiyatlarındaki düşüş, dünya ekonomisinin yanı sıra Kazakistan ekonomisini de olumsuz etkiliyor. Petrol fiyatlarındaki düşüş, ulusal döviz kuru üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Koronavirüsün yayılması bağlamında, dünya ticaretindeki düşüş nedeniyle tengenin dolar karşısında düşmesi ihracatçıları destekliyor: kur farkı nedeniyle ulusal para biriminde ihracat gelirinde artışa yol açıyor. Böylece ihracatçılar dış ticarete ek bir rekabet avantajına sahip olacaklardır.

Ayrıca tengenin zayıflaması ithal malların fiyatının %14'ten fazla artmasına neden oluyor (6 Nisan 2020 resmi döviz kuru: 1 ABD doları = 443,8 tenge). Bu nedenle, ulusal para biriminin zayıflaması, ithalat fiyatlarındaki değişim nedeniyle enflasyonu hızlandıracaktır. 10 yıl içinde Kazakistan'ın mal gruplarına göre ihracatının yapısı değişmedi. Ana ihracat malları, Kazakistan Cumhuriyeti'nin ihracatındaki payı 2010 yılında %74,8 ve 2019 yılında %72,8 olan mineral ürünlerdir. Ayrıca, ele alınan dönemin hem başında hem de sonunda metaller ve bunlardan yapılan ürünler %13,5'lik bir paya sahiptir. Unutulmamalıdır ki «Business Roadmap-2020», Endüstriyel-İnovatif Kalkınma gibi programlar sayesinde, gıda sektörü de dahil olmak üzere imalat sanayinde ülkedeki imalatçı firmalar artmıştır.

Gıda ürünlerinin üretimi arttı, dolayısıyla canlı hayvan ve bitkisel ürünlerin ihracatı arttı. Örneğin, ihracat 10 yılda %65,2 veya 2,0 milyar ABD doları artarak 3,3 milyar dolara yükseldi. Bu grubun payı %3,3'ten %5,7'ye yükseldi. Ayrıca makine, teçhizat ve araç arzı da yaklaşık 2,5 kat artarak 474,7 milyon ABD dolarından 1,1 milyar dolara yükseldi. Kimya sanayi ürünleri ihracatı %10,2 veya 3,0 milyar ABD doları azalarak 2,7 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Hisse ağırlığı da %5,1'den %4,7'ye geriledi. (Qaztrade Ticaret Politikası Geliştirme Merkezi JSC, Kazakistan Dünya Ticaret ve Dış Ticaret Eğilimlerinin Analizi, 2021)

Kazakistan'ın ithalatı 2010-2019'da %26,0 veya 30,4 milyar arttı. ABD dolarından 38,4 milyar ABD dolarına yükseldi. Son 10 yılda, ithalat eğilimlerinin ivmesi, ihracatın ivmesine benzer bir yörüngeye sahiptir, ancak yer değiştirme düzeyi düşüktür. 2019 yılı sonuçlarına göre Kazakistan'ın ithalat yapısının %91,4'ünü gıda dışı ürünler oluşturmaktadır.

Taşıtlar ve takımları, elektrikli ev aletleri, plastik mamulleri, tekstil ürünleri, inşaat malzemeleri, ilaçlar, tıbbi cihazlar, petrol ürünleri, yol ve iş makineleri, ayakkabılar, oyuncaklar ve sporlar ithalatta en hassas kalemlerdir. Bu mallar çoğunlukla Çin, Japonya ve Avrupa'dan ithal edilmektedir.

2015'ten 2019'a Kazakistan hizmetleri ile ticaret hacmi %12,5 arttı ve 2019'da 19,2 milyar oldu. Aynı zamanda bu dönemde hizmet ihracatı yüzde 25,8 ve 2019'da 7,8 milyar arttı. 2009-2019 döneminde hizmet ithalatı %12,9 artarak 10,1 milyar ABD dolarından 11,4 milyar ABD dolarına yükseldi.

2021 yılında Kazakistan'ın mal ciro hacmi bir önceki yıla göre %17,4 arttı. Böylece son 8 yılda ilk kez 100 milyar doları aştı. 2020 yılı (COVID-19 pandemisi) haricinde 2016 yılından bu yana olumlu bir ivme gözlemlenmektedir. Ancak dış ticaret hacmi halen 2012-2014 yıllarının

altında. Özellikle ihracatta olmak üzere mal cirolarındaki düşüşün temel nedeni, küresel hammadde pazarlarındaki düşüştür. Örneğin, 2015 yılında ana ihraç malımız olan Brent petrolün varili 50 doların altına düştü. Şimdi piyasa durumu olumlu. Bunun kanıtı, 2021'den itibaren enerji taşıyıcılarından elde edilen ihracat kazançlarının toparlanıyor olmasıdır.

2022 Ocak-Mayıs döneminde Kazakistan Cumhuriyeti'nin dış ticareti bir önceki yılın aynı dönemine göre %53,6 arttı (ihracat — %68,9, ithalat — %19,9). Bu, petrol ve gaz piyasasındaki fiyatların artması ve ihracat hacmindeki artıştan kaynaklandı. Aynı zamanda reel sektördeki istikrarlı dinamiklerin korunması nedeniyle ithalat hacmi de artmıştır. Bu yılın 5 ayında İtalya, Çin'i geride bırakarak Kazakistan ürünlerinin ithalatında liderliği ele geçirdi. Kazakistan'ın ihracat yapısındaki payları %18,4'tür. Avrupa ülkelerinin ise toplam ülke ihracatındaki payı %52,8'dir.

Şekil 1.2 Ocak-Mayıs 2022'de dış ticaret (Avrasya Ekonomik Birliği'nin katılımı olmadan), milyar dolar

Kaynak: USB KR MKD (Ulusal İstatistik Bürosu, Kazakistan Cumhuriyeti)

Ocak-Mayıs 2022'de ilk 10 ortak ülke, milyar dolar (ihracat):

Ülke	Milyar dolar	%
İtalya	5.76	18.4%
Çin	5.11	16.4%
Hollanda	2.49	8.0%
Türkiye	2.12	6.8%
Kore Cumhuriyeti	1.74	5.6%
Özbekistan	1.37	4.4%
İspanya	1.17	3.7%
Fransa	1.15	3.7%
Romanya	0.89	2.9%
Yunanistan	0.88	2.8%
Diğer ülkeler	8.57	27.4%
Toplam	31.26	100%

Ocak-Mayıs 2022'de ilk 10 ortak ülke, milyar dolar (ithalat):

Ülke	Milyar dolar	%
Çin	3.70	36.6%
Almanya	0.63	6.3%
Kore Cumhuriyeti	0.60	5.9%
ABD	0.52	5.2%

Türkiye	0.48	4.7%
Özbekistan	0.43	4.3%
İtalya	0.35	3.4%
Japonya	0.33	3.2%
Fransa	0.29	2.8%
Tacikistan	0.24	2.3%
Diğer ülkeler	2.55	25.2%
Toplam	10.11	100%

Kaynak: USB KR MKD (Ulusal İstatistik Bürosu, Kazakistan Cumhuriyeti)

Çin'den mal ithalatı — her zamanki gibi, diğer ülkelere kıyasla (% 36,6) önceliğe sahiptir.

Kazakistan'ın ihraç ürünleri çok çeşitlidir: Ocak-Mayıs 2022'de 71 çeşit ürün ihraç edilmiştir. Ana gelir, yakıt ve enerji ürünleri ile metallerden gelmektedir (sırasıyla %69,2 ve %13,7). İthalat için çok çeşitli mal terminolojisi dahildir. Her şeyden önce şu mallar tanıtıldı: ilaçlar (610 milyon dolara), arabalar (481 milyon), telefonlar (454 milyon), bilgisayar ekipmanı (390 milyon), giysi (343 milyon), yedek parça ve aksesuar (300 milyon)

Şekil 1.3 Kazakistan'ın ana ticaret partneri ülkeler:

Kaynak: QazTrade. Egemen.kz

Kazakistan'ın Ocak-Haziran 2022 ticaret cirosu 63,7 milyar tenge oldu. Bu, geçen yılın aynı dönemine göre (45,7 milyar dolar) %39,3 daha yüksek (Qaztrade, Egemen.kz)

Ocak-Mayıs 2022'de ana emtia gruplarına göre cironun yapısı, milyon dolar, toplam içindeki pay yüzdesi %

Mallar	İhracat		İthalat	
Hayvansal ve bitkisel ürünler, hazır ürünler	1 954.0	6.3%	913.8	9.0%
Maden ürünleri	23 178.8	74.2%	373.2	3.7%
İçinde: yakıt ve enerji ürünleri	21.629	69.2%	69.5	0.7%
Kimyasallar ve ilgili endüstriyel ürünler	992.3	3.2%	1 963.1	19.4%
Deri hammaddeleri. Değerli hayvan derileri ve bunlardan yapılan ürünler	3.4	0.0%	27.9	0.3%
Ahşap ürünler ve selüloz-kağıt ürünleri	7.4	0.0%	93.8	0.9%
Tekstil ve tekstil ürünleri	40.2	0.1%	441.5	4.4%
Ayakkabı ve şapkalar	0.3	0.0%	112.9	1.1%
İnşaat malzemeleri	7.1	0.0%	133.2	1.3%
Metaller ve bunlardan yapılan ürünler	4 291.3	13.7%	686.3	6.8%
Makineler, teçhizat, taşıtlar, aletler ve aparatlar	451.7	1.4%	5 106.1	50.5%
Diğer ürünler	330.0	1,1%	253.9	2.5%
Toplam	31 256.4	100%	10 105.7	100%

Kaynak: *USB KR MKD (Ulusal İstatistik Bürosu, Kazakistan Cumhuriyeti)*

Kazakistan'ın İhracatı

Kazakistan'ın petrol ve metal, uranyum ve tahıl ürünleri ihracatçısı olduğu bilinmektedir. Hatta bu ürünlerin ihracatında Kazakistan'ın dünyaca ünlü olduğu bile söylenebilir. Örneğin tahıl ihracatında ilk on ülkeye girersek uranyum ihracatında Kanada ile birlikte ön sıralarda yer alırız. Kazakistan Cumhuriyeti'nin endüstriyel üretiminde, ekipman, üretim araçları ve ara mallarının büyük bir kısmı ithal edilmektedir. Bu nedenle net ihracat, üretimin gelişiminin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Kazakistan'ın son 8 yıldaki toplam net ihracatı pozitif bir değere sahiptir. Bu, esas olarak mineral ürünler, metaller ve metal ürünlerin ihracatı ile kolaylaştırılmaktadır. Diğer ürün grupları negatif bir ticaret dengesi göstermektedir. En büyük negatif ticaret dengesi, «makine ve ekipman» ve «kimya endüstrisi ürünleri» emtia gruplarına sahiptir (Qaztrade Ticaret Politikası Geliştirme Merkezi JSC, Kazakistan Dünya Ticaret ve Dış Ticaret Eğilimlerinin Analizi, 2021, s 14)

Ocak-Haziran 2022 döneminde Kazakistan'dan yapılan ihracat %56,3 arttı ve gelir 42,2 milyar dolara ulaştı.

Kazakistan'ın ilk on ihracat ürünü aşağıdaki gibidir:

1. Petrol

Dünya fiyatlarındaki düşüşe rağmen petrol ihracatı son altı yılın en yüksek seviyesinde. Kazakistan ilk çeyrekte 8,8 milyar dolarlık ürün sattı. Teslimatların fiziki hacmi %13,8 artarak 18,2 milyon tona ulaştı. Petrol sayesinde Kazakistan'ın ihracatı arttı. Petrolün fiyatı, bakır, gaz, uranyum, buğday ve diğer emtiaların kaybını karşılayacak kadar artıyor. Kazakistan'ın siyah altını en çok tüketen ülke ise İtalya. Yılbaşından bu yana geçen üç ayda bu ülkeye 2.47 milyar dolarlık ürün ihraç edildi. Onu 930 milyon dolarlık ürün alan Hollanda takip ediyor. Sonraki yerler İsveç, Malezya, Portekiz ve Ürdün.

Avrupa ülkeleri Kazak petrolünün ana alıcıları olmaya devam ediyor: İtalya'ya ihracat 2.47 milyar doları, Hollanda'ya — 930 milyon doları aştı. Aynı zamanda, pazar önemli değişiklikler geçirdi. Örneğin:

2019'un ilk çeyreğiyle karşılaştırıldığında İsveç, Malezya, Portekiz ve Ürdün'e satışlar durdu (toplamda — eksi 390 milyon dolarlık ihracat), ancak BAE, Brunei ve Japonya'da başladı (toplamda — artı 330,5 milyon). Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'ne (3,8'den 127,1 milyon dolara) ve Hırvatistan'a (12'den 111,6 milyon dolara) ihracat önemli ölçüde arttı.

Avrupa yönünde, İtalya (+368,8 milyon) ve Hollanda (377,5 milyon) ile dengelenen İspanya (-339,8 milyon) ve Fransa'ya (-321,1 milyon) satışlarda düşüş oldu.

Asya'da Kore'ye yapılan ihracat düştü (-240,6 milyon), ancak Türkiye (+250,4 milyon), Hindistan (+582,6 milyon) ve Çin (+310,2 milyon) tarafından karşılandı. Aynı zamanda, tüm bu

ülkeler Kazak petrolünün en büyük yedi ithalatçısı arasındadır.

2. Bakır

Türkiye'ye ihraç edilen bakır miktarı ise 23,8 milyon dolar. İngiltere — 5,5 milyon, BAE — 91,4 milyon dolar ülke hazinesine akıyor. Çin, malların dörtte birini alıyor. Toplam hacim 571,2 milyon dolar.

3. Doğal Gaz

Doğal gaz en çok ihraç edilen ilk üç ürün arasında yer almaktadır. 2020 yılının ilk çeyreğinde 560 milyon dolarlık ürün satışı gerçekleşti. İsviçre ile sözleşme arttı ve satış hacmi 68,6 milyon dolara ulaştı. Çin, Kazak gazı alıcılarının başında geliyor. İhracatın yüzde 70'ini oluşturuyorlar.

4. Ferro Alyajlar

Kazakistan, ferroalyaj üretiminde istikrarlı bir şekilde ilerliyor. İlk çeyrekte ülkede 546,9 bin ton ürün üretildi ve bu son sekiz yılın en yüksek sonucu oldu. Aynı zamanda kargo taşımacılığındaki artış da bununla alakalı. Mart ayında üretilen ürünler tamamen tükendi. 447.3 milyon dolar kârdır.

Pazarın ana kaynağı Çin'dir. Çin ile yapılan sözleşmelerin tutarı 200 milyon doları aştı. İkinci sırayı ise 82 milyon dolarlık satışla Japonya aldı. Büyük ticaret hacmine sahip ülkelerden biri de Endonezya (23,6 milyon dolar).

5. İnorganik Kimyasal Ürünler

Bu kategori, «inorganik kimyasal ürünleri, değerli metallerin inorganik veya organik bileşiklerini, nadir metalleri, radyoaktif elementleri veya izotopları» içerir. Uranyum madenciliği de bu kategoridedir. Bu ürün yüksek talep görüyor. Ocak-Mart aylarında dünyanın 35 ülkesi bu kategoriye ait malları satın aldı. Dominik Cumhuriyeti, Guatemala ve Endonezya, Kazakistan ürünlerinin alıcıları arasında yer alıyor. Pazarın ana geliri Rusya tarafından sağlanmaktadır. İhracat geliri 72,3 milyon dolar.

6. Buğday ve Pamuk

Buğday ürünleri, bunlardan yapılan undan 2,8 kat daha karlı. İlk çeyrekte kargo trafiği 1,1 milyon, kar ise 239,1 milyon dolar olarak hesaplandı. Gelirin çoğu Mart ayındaydı. Özbekistan'a ihracat 18,6 milyon dolar arttı. Tacikistan, Afganistan ve İtalya 14,5 milyon dolarlık pazarın ana kaynağı oldu.

7. Yassı Ürünler

Yassı metal ürünleri ihracatı ağırlıklı olarak Rusya'ya gönderilmektedir. 2020 yılının ilk üç ayında ihracat hacmi bir önceki yıla göre %13,7 artarak 201,5 milyon dolar olarak gerçekleşti. Bu yıl demirli metal işleme yeniden başladı ve Mart ayında 199.1 bin ton üretildi. Ve bu yedi

aylık göstergeyi ifade eder.

8. Demir Cevherleri ve Konsantreleri

Demir cevherlerinden elde edilen karlar artıyor ve bu da ihracata olumlu yansıyor. Üç ayda yaklaşık 2,4 milyon ton cevher ve konsantre yurt dışına ihraç edildi. Bu son beş yılın rekor rakamı. Bir yılda kargo taşımacılığı %2,5, kontratlardan elde edilen kâr %18 arttı.

9. Akaryakıt

Akaryakıt petrolden benzin, kerosen ve yakıtın yağdan ayrılmasından sonra kalan bir üründür. İstatistik Kurumu verilerine göre 2020'nin 3. ayında 157,7 bin ton akaryakıt ihraç edildi.

2020 yılı başında Kazakistan akaryakıtı dünyanın 12 ülkesine gitti. Ana müşteri, ihracatın %76'sını tüketen Hollanda'dır.

10. Araçlar

Bu kategori «Kara taşıtları, uçak, deniz taşıtları ve ulaşım ile ilgili ekipman» dır. Yani sadece arabalar değil, ulaşım için uçaklar, tekneler, uydular ve diğer ürünler. Kazakistan, Ocak-Mart 2020'de bu malların 23,1 tonunu sattı. Bu, son altı yılın en iyi performansı.

Kazak arabalarını kim alıyor?

Yaklaşık 40 ülke Kazakistan'ın araç ve ekipmanlarını tüketiyor. Satışların çoğu, daha doğrusu yüzde 85'i iki ülke tarafından satın alınıyor. Rusya'ya yapılan ihracat 45 milyon dolar, Birleşik Arap Emirlikleri'ne yapılan ihracat ise 35,7 milyon dolar oldu. Kazakistan ürünlerinin alıcıları arasında ABD, Kanada, İsviçre ve Norveç yer alıyor.

Şekil 2.1 Kazakistan'ın ana ticaret partneri ülkeler:

Kaynak: QazTrade. Egemen.kz

Kazakistan'ın İthalatı

Dünyanın tüm ülkeleri, sahip olmadıklarını başkalarından almak zorunda. Kazakistan da ithalata bağımlı. Daha önceleri ülkemizde ithalat artışı ara malları ve üretim araçları kaynaklıyken, artık tüketim malları ithalatı ağırlıktadır. Gıda ürünleri ve gıda ürünlerinin ana ithalatı Avrasya Ekonomik Birliği ve Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinden gelmektedir. AEB çerçevesinde üye devletler karşılıklı ticarete kısıtlama ve gümrük vergileri uygulamamaktadır. BDT ülkeleri arasındaki ticaret, 2011 BDT Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşması çerçevesinde ithalat vergileri olmadan gerçekleştirilmektedir(Kazakistan Cumhuriyeti Parlamento Meclisi milletvekili Alihan İsmailov'un verdiği cevap) Ona göre, BAE ve AEB ülkelerinden Kazakistan'a ithal edilen ürünlerin nihai maliyetini etkileyen herhangi bir gümrük

maliyeti yok. Sunulan bilgilere göre 2021 yılında %70,4'ü BDT ülkelerinden olmak üzere 4,9 milyar ABD doları değerinde canlı hayvan ve bitkisel ürün ithal edildi. Ocak-Eylül 2022 döneminde Kazakistan ile AEB ülkeleri arasındaki ciro, geçen yılın aynı dönemine (18,9 milyar ABD doları) göre %5,1 artışla 19,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşti. Ocak-Eylül 2022 döneminde Kazakistan'dan AEB ülkelere ihracat %14,3 artarak 6,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşti. Ocak-Eylül 2022'de AEB ülkelerinden Kazakistan'a yapılan ithalat %1,2 artarak 13,3 milyar ABD dolarına ulaştı.

Ocak-Eylül döneminde gıda ürünleri ithalatı %11 artarak 2,4 milyar dolar olarak gerçekleşti. İthal gıda ürünlerinin çoğu, içecekler (141 milyon \$), unlu mamuller (134 milyon \$), şeker (119 milyon \$), çikolata (109 milyon \$) ve kümes hayvanları (104 milyon \$) oldu. İçecekler ağırlıklı olarak Rusya'dan, fındık — Çin ve İran'dan, sosisler Rusya ve Beyaz Rusya'dan, dondurulmuş balıklar Norveç'ten, muzlar Ekvator'dan, undan yapılan şekerlemeler Rusya'dan taşınmaktadır. İthal gıda ürünlerinin ana tedarikçisi Rusya'dır. Yabancı gıda ürünlerinin yarısı oradan ithal ediliyor. Diğer ithalatçı ülkeler arasında Özbekistan'ın payı %7,4, Beyaz Rusya ve Çin'in payı ise %5 ile %4,9 arasındadır(Egemen.Kz)

Genel olarak bahsi geçen gıda ürünleri ülkemizde de üretilmektedir. Ancak ülkenin tüm topraklarını kapsamıyor. Bu nedenle ithalatımızı artırmak zorunda kalıyoruz. Örneğin şeker, sucuk, peynir, süzme peynir, elma, margarin gibi ürünler yurt içinde yeterli miktarda üretilmiyor. Ayrıca yabancı ülkeler ürün çeşitliliğini artırarak ve fiyatlarını düşük tutarak ülkemizi cezbetmektedir.

Gıda ürünleri ithalatı	Hacmi(milyon dolar)
İçecekler	141 milyon dolar
Undan yapılan şekerleme ürünleri	134 milyon dolar
Şeker	119 milyon dolar
Çikolata	109 milyon dolar
Beyaz et	104 milyon dolar

Ocak-Haziran 2022 döneminde Kazakistan'a yapılan ithalat %14,6 arttı ve gelir 21,4 milyar dolar oldu. İthalattaki artış, otomobil kaportaları (2,5 kat), perakende ticaret için tartılan ilaçlar (%36,9), demirli metallere mamul diğer ürünler (2,2 kat), bakır cevherleri ve konsantreleri (5,3 kat) içten yanmalı motorlar gibi şeklinde dayanır. Kazakistan'ın ham olmayan mallarının cirosu Ocak-Haziran 2022'de 31,6 milyar dolara ulaştı. Bu, geçen yılın aynı dönemine göre (26,2 milyar \$) %20,6 daha yüksek. Ocak-Haziran 2022'de Kazakistan'a petrol dışı mal ithalatı %13,9 arttı.

Kazakistan'a İthal Edilen En Pahalı 5 Mal (Nikonorov, 2021):

- Kapatma Vanaları: Bu sanayi ürününün fiziki ithalatı 2019 yılına göre %14,9

düşmüştür: Kazakistan'a toplam ağırlığı 34,5 bin ton olan musluk, vana, kapı ve benzeri ürünler ithal edilmiştir. Bununla birlikte, değer açısından, düşüş önemsiz olmuş sadece %1,2 veya 85 milyon dolardır. 2020 yılında toplam ithalat hacmi 810 milyon doları bulmuştur. Resmî verilere göre kesme vanaları dünyanın 68 ülkesinden Kazakistan'a gelmektedir. Bununla birlikte, toplam hacmin yarısından fazlası sadece ikisi tarafından açıklanmaktadır. 2020'de Kore'den yapılan teslimatlar 253,9 milyon dolar (%1,9 artış), İtalya'dan 173,3 milyon dolar (-%6,1) olarak gerçekleşmiştir.

- **Telefonlar ve Haberleşme Cihazları:** 2020 yılında bu ürünlerin ithalatı 1.019 milyar doları bulmuştur. 2019'a kıyasla Kazakistan, yabancı telefonlar ve telekom ekipmanları için %10,3 daha fazla ödeme yapmış ve bu tutar son 6 yılda rekor kırmıştır. Aynı zamanda, fiziksel teslimat hacmi (ve ton olarak ölçülür) 4,1 binden 3,6 bin tona düşmüştür ve bu da en az 7 yılın en düşük değeridir. Dünyanın 58 ülkesinden Kazakistan'a telefon gelmektedir. Yarısından fazlası Çin'den gelmektedir. 2020'deki ithalat hacmi, bir önceki yıla göre %15,5 daha fazla olan 563,8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İkinci sırada 233,9 milyon dolar ve %4,7 artışla Vietnam yer almaktadır.
- **İlaçlar:** Koronavirüsün damgasını vurduğu yılda ilaçlar en büyük üçüncü ithalat malı olmuştur. 2019 yılında aynı düzeyde bulunmuştur. Ancak, geçmiş döneme ilişkin rakamlar önemli ölçüde artmıştır. Böylece, geçen yılki toplam işlem hacmi, 2019'dan %37,5 daha fazla olan 1.229 milyar dolara ulaştı (En az yedi yıldır başka işlem yapılmamıştır.). Fiziksel teslimat hacmi %14,5 artarak 30 bin tonu aşmış (altı yıldaki maksimum değer). Resmî olarak ilaçlar 62 ülkeden Kazakistan'a gelmektedir. Aynı zamanda, pazar oldukça çeşitlidir, en büyük 5 tedarikçi (Almanya, Hindistan, Fransa, Rusya ve İtalya) tüm ithalatın sadece %50'sini oluşturmaktadır. Diğer ürünlerle karşılaştırıldığında bu çok düşük bir rakamdır.
- **Hava Pompaları:** 2020 yılında hava pompası ithalat hacminde önemli bir artış olmuştur. 2019 ile karşılaştırıldığında, değer açısından arzları 22,2 kat artmış, 2018'e kıyasla 8,5 kat artmıştır. Aynı zamanda, fiziksel hacim o kadar hızlı büyümüştür. 64 Sırasıyla %50 ve 2,8 kattır. 2020 yılında toplam ithalat hacmi 1.346 milyar doları bulmuştur. Yani Kazakistan, yabancı ilaçlara kıyasla hava pompası satın almak için 116 milyon dolar daha fazla harcamıştır. Teorik olarak 61 ülke tedarikçidir. Aslında, piyasa tamamen birine bağlıdır. 2020 yılında Kore'den yapılan ithalat 1.058 milyar doları bulmuştur. Bir önceki yıla göre 2,7 kat veya 664,7 milyon dolar artmıştır. Ürün ithalatındaki genel artışı sağlayan, bu ülkeden yapılan teslimatlardaki büyüme olmuştur.
- **Soğutma Ekipmanları:** 2019 yılında, soğutma ve dondurma ekipmanları, Kazakistan'ın en önemli 10 ithal ürününe bile dâhil edilmemiştir. 2020'de tartışmasız lider olmuştur. 12 aylık sonuçlara göre ithal ürünlerin toplam değeri 1.862 milyar doları bulmuştur. Bu, ikinci en iyi üründen yarım milyar dolardan fazladır. Ayrıca, 2020'de

Kazakistan ekipman için önceki altı yılın toplamından bir buçuk kat daha fazla ödeme yapmıştır ve yine, Kore ana (ve pratikte tartışmasız) tedarikçidir. 2020'deki ithalat hacmi, bir yıl öncesine göre neredeyse 25 kat daha fazla olan 1.629 milyar doları bulmuştur. Aynı zamanda, Aralık ayına kadar ekipman ithalatının pratikte durduğu belirtilmelidir. (Dana KURYSHZHAN, Yüksek Lisans Tezi Ekim 2022, KAYSERİ)

Kaynak: QazTrade. Egemen.kz

DTÖ ve Kazakistan

DTÖ, uluslararası ticaretin kurallarını belirleyen ve içinde bir nevi mahkeme olarak nitelendirilebilecek “Anlaşmazlıkların Halli Organı”nı barındıran, çok taraflı ticaret sisteminin merkezi niteliğindeki bir uluslararası kuruluştur. Temel hedefi uluslararası ticaretin önündeki engelleri ortadan kaldırmak, ticaret kurallarını şeffaflaştırmak, ticaret işlemlerini kolaylaştırmak suretiyle küresel ticaret hacmini artırmak olan DTÖ, bu amaçlarını belirli aralıklarla düzenlediği “Ticaret Müzakere Turları” (rounds) yoluyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır.* Ticaret organizasyonu 1995 yılında kurulmuştur. Bugün 160’tan fazla ülke üyesidir. Kazakistan 1995 yılında bu kuruluşa katılmak için başvurdu. O zamanlar bu organizasyon bizim için etkisizdi çünkü iş sektörümüz gelişmemişti. Bilhassa tarım sektörünü devletten desteklememek o dönemde mümkün değildi. Ülkemiz, yoğun ve sistemli bir çalışma sonucunda 2015 yılında Dünya Ticaret Örgütü’ne üye olmuştur. Aynı yıl 27 Temmuz’da Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev’in katılımıyla Cenevre’de düzenlenen bir konferansta Kazakistan’ın örgüte alınmasına karar verildi.

Organizasyon bize ne veriyor?

- **Ticari anlaşmazlıkların yapıcı çözümü:** Dünya çapındaki ticaret hacminin yanı sıra DTÖ’ye katılan ülke ve ticaret şirketlerinin sayısı ile birlikte, ticari anlaşmazlıkların olasılığı artıyor. Aynı zamanda, DTÖ sistemi anlaşmazlıkların yapıcı ve dostane bir şekilde çözülmesine yardımcı olur.
- **Oyunun kurallarının netliği:** DTÖ’nün avantajlarından biri, DTÖ üye devletleri arasındaki müzakere sürecini kolaylaştıran, zamanla test edilen ve pratikte uygulanan yerleşik oyun kurallarının uygulanmasıdır.
- **Fiyat Düşürme:** Serbest mal ticareti, ticaret politikalarının serbestleştirilmesi ve korumacı engellerin azaltılması sonucunda mal ithalatını önemli ölçüde artıracaktır. Burada esas olan, ithal malların düşük fiyatının, iç piyasada mal fiyatlarının düşmesine katkıda bulunmasıdır. Uluslararası düzeyde serbest ticaretteki bu artış, dünyadaki tüketiciler için maliyetleri azaltacaktır.
- **Yeni teknolojilerin gelişi:** İthal edilen malların hacmindeki artış, yeni ekipman ve teknolojilerin gelişini sağlar. Sonuçta iç piyasadaki mal üreticisi, ucuz, kaliteli ithal

mallarla mücadele etmek ve onları yerinden etmek için üretimini güncellemek, daha yeni teknolojilerle donatmak ve uzmanların vasıflarını yükseltmek zorundadır.

- **İhtiyaç duyulanın yanı sıra istenilen ürünleri de seçebilme olanağı:** Tüm mal ve hizmetlerin ithal edilerek iç pazarda önünün açılabilmesi, yerli tüketicinin sadece ihtiyacı olan ürünü değil, aynı zamanda ürünü satın almasını da sağlar. İstedikleri ve beğendikleri, onları tatmin eden ve kalite gereksinimlerini karşılayan ürünleri seçme fırsatı veren ürünlerdir.
- **Ekonomiyi canlandırmak:** İthalat hacmini artırmak, yalnızca yeni teknolojilerin gelişini sağlayacak ve mal ve hizmet seçenekleri sunacaktır. Aynı zamanda üretimi ve ikmali geliştirmek için yerli üretimi teşvik ediyor. Böylece ürünlerinin rekabet gücünü ve endüstri ilişkilerindeki kültür seviyesini yükseltir.
- **Üretim büyümesi:** Üretim artışı, esas olarak rekabetçi endüstrilerde gerçekleşir: enerji, hammaddeler ve işleme endüstrileri.
- **Yerli üretimin dış pazarlarda anti-damping ve kota kısıtlamalarından korunması:** DTÖ çerçevesinde uluslararası düzeyde anti-damping önlemlerinin ve kota kısıtlamalarının kaldırılması, yerli üretim için uygun koşulların sağlanması için gerçek bir fırsat sunmaktadır. Bu, yerli üretimin güçlü sanayilerinde ihracatın büyümesine katkıda bulunacaktır.
- **Endüstriyel işbirliğinin geliştirilmesi:** DTÖ çerçevesinde, ortak girişimler oluşturma, ortak araştırma yapma, fikri mülkiyet nesnelerini diğer ülkelerle değiş tokuş etme olasılığı çok faydalı olacaktır.
- **Artan ticari faaliyet:** DTÖ çerçevesinde ek yatırımları çekme fırsatı ortaya çıkacaktır. Buna ek olarak, batılı finans şirketlerinin gelişi, ucuz ve uzun vadeli kredi kaynaklarının kapılarını aralıyor.

DTÖ'ye katılırken, Kazakistan 160'tan fazla ülkeden mal tedariki için pazar açtı. İthalat yapısının dinamikleri, DTÖ üye devletlerinin Kazakistan Cumhuriyeti'nin toplam ithalat hacmindeki payının %95 olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, bir ticaret organizasyonuna katılmadan önce gösterge% 95-97 seviyesindeydi. Buna karşılık ithal malların payının azaldığı sonucu çıkmaktadır. DTÖ üyeliği sayesinde Kazakistan, DTÖ üyelerinin dış ekonomik faaliyetlerinin öngörülebilirliği ve istikrarının yanı sıra örgütün ticari anlaşmazlıkları çözme ve ayrımcı önlemleri önleme araçlarına erişimi nedeniyle mal ve hizmetler için dış pazarlara erişim için daha uygun koşullar elde etti.

DTÖ aracılığıyla üye ülkelerde üretilen kaliteli ve rekabetçi fiyatlı mallar sahibini bulacaktır. Dolayısıyla küresel örgütlenmeye katılan Kazakistan için bu yolun sadece bir kalkınma caddesi değil, aynı zamanda büyük bir imtihan alanı olduğu bilinmektedir. Ayrıca Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne talip olan ve dünyanın ilk otuz ülkesi arasına girmeyi strateji olarak belirleyen Kazakistan için DTÖ çerçevesinde kalkınma çok önemlidir. Çünkü, ortak ticaret sistemindeki fırsatlar sadece devletlerin faaliyetlerine değil, aynı zamanda yerli ticaretin ve

Kazakistan üretiminin rekabetine de bağlıdır, bu nedenle rekabette güçlü olabilmek için her şeyden önce kalite ve fiyat önemlidir.

Sonuç

Kazakistan, uluslararası siyasette itibarı olan bir ülkedir ve birçok entegrasyon derneğinin başlatıcısı olarak kabul edilmektedir. Kazakistan dünyanın 170'den fazla ülkesiyle ticaret yapmaktadır. Dev olmak ve rekabet edebilmek için her ülkenin dış politikasına büyük önem vermesi gerekiyor. Kazakistan da bu açıdan uzak durmadı. Bağımsızlığını kazandıktan sonra en büyük kuruluşlara üye olabildi ve yüksek profilli ülkelerle ilişkiler kurabildi. Buna ek olarak, Kazakistan iyi gelişmiş enerji, ağır makine ve petrol üretimine sahiptir, ancak mikroelektronik, bilişim ve biyoteknolojide eksiktir.

2012'den 2022'ye kadar, Kazakistan ihracatının en düşük hacmi 2016'da kaydedildi, 2012'ye kıyasla düşüş %57,5'tir. Metal fiyatlarındaki değişikliklerin dinamiklerinin bir analizi, ana metallerin (alüminyum, demir cevheri, bakır, kurşun, kalay, nikel ve çinko) emtia grubunun, değerli metaller grubundan (altın, platin ve gümüş) daha fazla oynaklığa maruz kaldığını göstermiştir. Böylece, başta petrol ve metal piyasaları olmak üzere emtia piyasalarındaki olumlu fiyat ortamı ve bu kategorideki mallara yönelik mevcut talep, 2013 yılına kadar yurt içi ihracattaki büyümenin itici gücü olmuştur. 2017 ve 2018 yıllarında küresel ticaretteki güçlü büyüme, öncelikle emtia fiyatlarındaki artış eğiliminden kaynaklanmıştır. Bununla birlikte, 2019 yılında, dünya ticaretindeki belirsizlik ve 2020 yılında koronavirüsün yayılması zemininde dünya çapında ticari faaliyetlerin azalması karşısında, emtialar yeniden ucuzlamaya başlamıştır.

Aynı zamanda, 2020'de dünya ticaretinin COVID-19 pandemisinin yayılmasıyla ilgili benzeri görülmemiş zorluklarla karşı karşıya kaldığına dikkat edilmelidir. Örneğin, birçok ülke, geleneksel tedarik zincirleri üzerinde önemli bir etkisi olan sınırların kapatılması da dahil olmak üzere belirli kısıtlamalar getirmiş ve birçok ülkenin gıda güvenliğini tehlikeye atmış ve tarımsal kıtlık tehdidi oluşturmuştur. Bu durum, kargo taşımacılığı ve lojistik alanındaki kesintilerle daha da ağırlaşmaktadır.

Kazakistan'ın uzun vadede dış ticaretini artırabilmesi için çeşitlendirilmiş ve istikrarlı bir ekonomi politikası oluşturması, doğal kaynaklarının en yetkin kullanımını sağlaması ve teknolojik yatırımlar geliştirmesi gerekmektedir.

Dış ticaretin artabilmesi için mevcut kaynakların daha fazla işlenerek ekonomiye kazandırılması, üretimde teknolojik yapıların güncellenmesi, ihracatın çeşitlendirilmesi, yeni iletişim ve ulaşım ağlarının oluşturulması gerekmektedir.

Teknolojik yapıların yükseltilmesi, ulaşım, iletişim ve özellikle enerji iletim ağlarının yeniden yapılandırılması, petrol ve doğal gaz gibi zenginlik kaynaklarının ekonomiye kazandırılması ve uluslararası işbirliklerinin artırılması büyük önem taşımaktadır.

Yerli ürünlerin geliştirilmesine daha fazla önem verilmelidir. Kazakistan hammadde açısından zengin bir ülkedir. Hammaddeler olduğu gibi satılmayıp mamul haline getirilerek ihraç edilirse daha çok kar elde edilir ve halk fiyat konusunda zorluk çekmezdi. Bu nedenle Kazakistan'da gençlere teknoloji uzmanları yetiştirmeleri için birçok fırsat verilmektedir. Yani yurtdışında okumak ve devlet burslu okumak için birçok program geliştiriliyor.

Sonuç olarak, katma değeri yüksek işlenmiş ürünlerin ihracatı da dahil olmak üzere Kazakistan Cumhuriyeti'nin toplam ihracatını artırmak için önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Küresel ekonomi ve ticaretteki daralmaya rağmen mamul bazında ihracat sepeti büyümeye devam ediyor. İhracatın daha da çeşitlendirilmesiyle ihracata yönelik imalat yapan işletmeler için devlet destek önlemlerinin kullanılması, ihracat gelirlerinin enerji fiyatlarına bağımlılığının azalması ve bunun sonucunda ihracatın hedef pazarlardaki dış şoklara karşı daha dayanıklı hale gelmesi beklenmektedir.

Кайнаққа

1. *Архив VP PF, Fond 897, opis 1, papka 1, delo 3, l 20*
2. *Kazakistan Cumhuriyeti'nin arşivi Kor 5-N, tirkeme 1, is 5059, p 2*
3. *Kazakistan Cumhuriyeti'nin arşivi Kor 5-N, tirkeme 1, is 219, pp 1-2*
4. *Arginbayev K.M Prinatyе ekonomіşeskіx reşeniy v usloviyax neopredelennosti i riska. – Novosibirsk: Predprinimatel, 1993.-S. 24.*
5. *ABDURASULOV, Nurlan, Ekonomіşeskiye Aspektі Reformirovaniya Gazoprovodnogo Transporta Kazahstan (Kazakistan Boru Hattı Gelişiminin Ekonomik Yönleri), (Rossiyskiy Gosudarstvenniy Universitet imeni İ.M.Gubkina), Moskva, 2010.*
6. *ALDAJUMANOV, Qaydar, Juldızbek Yebilgojin, "Etnotsid", Egemen Qazaqstan, Almatı, 1992, s. 2-5*
7. *Argyngazinov, A. (2021). Внешняя торговля Казахстана: современные тенденции и особенности экспорта (Foreign Trade of Kazakhstan: Modern Trends and Peculiarities of Export). Russian Foreign Economic Journal. 5/574, 23-32.*
8. *Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reform Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu/ Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы/ Бюро Национальной Статистики Агентства по Стратегическому Планированию и Реформам Республики Казахстан. (2022). 2016-2020 İçin Kazakistan Cumhuriyeti Milli/Ulusal Hesaplarının İstatistiksel Derlemesi/ Қазақстан Республикасының ұлттық шоттары, 2016-2020 Статистикалық жинақ/ Национальные счета Республики Казахстан 2016- 2020 Статистический сборник.*
9. *Kazakistan Dünya Ticaret ve Dış Ticaret Eğilimlerinin Analizi. (2021). Проведение*

Анализа Тенденций Мировой Торговли и Внешней Торговли Казахстана (Trade Performance Index), Qaztrade Ticaret Politikası Geliştirme Merkezi JSC.

https://export.gov.kz/export/finished_research

10. *<https://www.kdb.kz/kz/analytics/analytical-portal-foreign-trade-of-the-RK/> ҚР Сыртқы Сауда Аналитикалық Порталы/ *Kazakistan Cumhuriyeti Dış Ticaret Analitik Portalı**
11. *<https://qaztrade.org.kz/> Қазақстан экспорты мен импорты/ *Kazakistan'nın ihracatı ve ithalatı**
12. *Аяган Б.Г., Абжанов Х. М., Селиверстов С.В., Бекенова М.С. Современная история Казахстана: учебник для студентов неисторических специальностей (бакалавриата) высших учебных заведений. Под общей редакцией Б.Г. Аягана. – Алматы: Паритет, 2010. – 432 с. 330-355 с/ *Sovremennaya İstorya Kazakistana**

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.